

Načrt vsebine je za »Monumenta artis slovenicae« »Akademska založba« za vse štiri dele priobčila že v prvem zvezku, pridržala si je pa pravico za manjše izpremembe. Srednjeveško slikarstvo ima razmeroma največ prostora, čeprav je gradiva iz gotike neprimerno manj ohranjenega

Slovensko obrtništvo

Obrtniški teden in ljubljanski »obrnitiški sejem«.

Gre za tisti stan, ki živi od dela svojih rok in ki ga še ni popolnoma uničil razvitek tehnike in še ni zaslužil stroj ter veliki kapital, za tisto plast delovnega ljudstva, ki še ni kasernirana v tovarniškem mehanizmu. Nam gre za slovenskega obrtnika, Obrtnik in kmet sta dva stanova, ki sta najbolj zvezana z domačo zemljo in sta nosilca osebnosti svobode po svoji naravi. Zato je navezana prihodnost slovenstva in slovenske zavednosti predvsem na kmeta in obrtnika, ker sta v gospodarstvu najbolj nepremakljiva.

Slovenski obrtniški stan propada skoraj tako hudo kot slovenski kmet, ki ga je naš geopolitični položaj tako prizadel, da ne more skoraj več dihati, ker so cene za slovenske kmečke pridele padle za 300 odstotkov, izdatki so se pa zvišali za več kot 100 odstotkov. Obrtnik je pa navezan na kmeta in tistega meščana, ki živi od kmeta. Dejstvo, da je v Sloveniji le še okoli 800 obrtniških vajencev, ki jih je bilo prej okoli 15.000, pove več kot vsi govori slavnostnih in »nacionalističnih« govornikov ter tistih, ki samo vpijejo zaradi vpitja samega: »Kupujte domače blago!« Da bi pa zagrabil tam, kjer je pravi vzrok, da »domače« blago sploh ne more konkurirati ali pa da ga sploh ni in pa da ne »domačega« ne tujega blaga ne morejo ljudje kupovati, ker nimajo dohodkov — pa jim ne pade v glavo in takih dejanj tudi ne marajo in nečejo, ker ne gredo v njih račun — pa jih tudi niso zmožni.

Nj resnica, da bo napredek tehnike in strojev moral uničiti obrtništvo in da bo v prihodnosti vladal le stroj in tovarna. Veliko potrebnih sploh ne bo nikoli mogoče izdelovati mehanično, namreč tistih, ki se morajo uravnati osebnemu okusu in osebnim potrebam naročnikov. Če bosta okus in potreba bolj izbrana, bolj bo potrebna ročna obrt. So stroke, ki jih stroj in tovarna sploh ne bosta mogla doseči.

Slovensko obrtništvo so v zadnjih časih udarile javne dajatve tako, da bi jih slovenski obrtnik tudi v časih dobre konjunktore ne mogel prenesti. Zato je na tisoče obrtniških obratov prenehalo in je na tisoče rodovin brez kruha.

Stvar je treba prijeti pri jedru. Kar more slovenski obrtnik sam storiti, je to, da napravi red v lastnih vrstah, da se otrese tistih in takih varuhov, ki so se mu vsilili, pa ne razumejo bistva stvari in ne njegovih prav posebnih koristi, ki so utemeljene v posebnih slovenskih razmerah. V svojem stanu mora napraviti notranji preobrat. Šele ko bo podstava zdrava, bo mogel resno delati, da se razmere izboljšajo. Slovenski obrtnik je navezan na kredit, kredit pri nas je pa popolnoma ugasnil, ker je spravljeno vse slovensko denarstvo in zadružništvo na tla. Slovenski obrtnik more imeti zaslombo le pri kreditnih zavodih, ki so zrastle pri nas in so v resnici naši.

ki imajo centrale drugod in ki jih vodijo od drugod po svojih in ne naših interesih. Vrhovno vodstvo obrtniških, stanovskih in strokovnih organizacij mora biti pri nas in med nami.

so pravo nasprotje tistega, kar bi moralo biti. Tudi obrt mora računati z naravnimi podlagami. Proizvajati je treba po gospodarskem načelu tisto, kar se da z najmanjšimi stroški doseči v naj-

večji meri: izbrati je torej treba tiste stroke, ki so v naših, slovenskih razmerah glede na naravne okoliščine najbolj dobičkonosne. Pravilen je nasvet Ivana Ogrina, ki ga je dal v svojem sestavku v »Slovenec« dne 8. t. m., da je potrebna organizacija, ki bi imela pregled o tem, v katerem kraju je nov obrtnik potreben in bi potem dajala pomočnikom nasvete, v katerem kraju naj se naselijo. Ta organizacija naj bi pa studirala predvsem tudi produktivne možnosti za posamezne stroke, da bi se naraščaj oprijel pravih strok. Slovenska obrt pred svetovno vojno je primeroma dosti izvažala, mizarski izdelki niso šli samo v Trst, Opatijo in Dalmacijo, ampak tudi v Egipt. Dalo bi se pa tudi današnji dan, čeprav veliko težje kot včasih, dobiti za izvršene izdelke odjemalce v tujemstvu, da bi se ne bilo treba izseljevati našim obrtnikom od doma in bi doma delali za izvoz. Saj avtarkija in carinski plotovi ne bodo več dolgo v modi, kakor kaže mnenje svetovnih gospodarskih moč. Ne verjamemo, da bi posebno mnogo slovenskih, izvežbanih obrtnikov moglo dobiti dobrega kruha v južnih krajih v tuzemlju, saj vemo, kakšni so splošni delavski pogoji tam in vemo tudi, kako se tam godi slovenskim delavcem.

Slovensko obrtništvo pa mora stremeti posebno v sedanjih časih, da ohrani in pridobi nazaj notranjo življenjsko moč. Tudi med naše obrtništvo se je zalezla površnost in malomarnost in ni več tiste zanesljivosti in solidarnosti, kot je bila pred vojno. Splošno moralno razsulo, ki je zavladovalo pri vseh stanovih, se je lotilo tudi obrtnikov, zlasti mlajših, in pa obrtniškega naraščaja. Ne šola in ne organizacija ne bo temu odpomogla, ampak delavnica sama. Ljubezen do dela in volja izdelati res nekaj dobrega in boljšega kot je navada in kot je nujno potrebno, mora postati našemu obrtniku namen in cilj. Naraščaj bo boljši, če mu bodo mojstri in pomočniki za zgled, s kvaliteto izdelkov se bo dvignil obrtniški stan in se bo ohranil. Sta-

ri mojstri pred 60. in 80. leti so bili ponosni na svoje izdelke in so delali ne le zato, da so zaslužili, ampak tudi zato, da so res kaj poštenega napravili. »Sušmar« in »skaza« je bil v času cehov najbolj zaničevana prikazen.

Obrtniški tedni in Obrtniški sejem in podobne prireditve gotovo niso v škodo obrtništva. So nekeke tekme, kjer se kaže sposobnost razstavljalcev in so vspodbuda za kvalitetno delo. Na ljubljanskem »Obrtnikem sejmu«, ki je bil prirejen na Mestnem trgu, kar je edino prav — in ne kje zunaj mesta, na pr. na velikem sejmu, so razstavili mizarji, čevljarji, krojači, kovinarji, tapetniki, izdelovalci usnjenih izdelkov itd. Cela trgovska štirinadstropna hiša je bila polna domačega blaga. Posebno zanimiva pa je bila razstava umetne obrti v tretjem nadstropju, kjer so bili razstavljeni izdelki prejšnjih dob, cehovska znamenja iz preteklih stoletij, cehovske skušnje, imenitni okraski iz kovanega železa, ki so ga znali slovenski obrtniki v preteklih stoletjih posebno mojstrsko obdelovati, stara in nova dovršeno izdelana oprava i. t. d. Med razstavljenimi predmeti je bil tudi stol iz gostilne pri »Pemu« na Glincah, na katerem je posedal pesnik dr. France Prešeren v l. 1843. in 1844., ko je na izprehodih obiskoval to nekdanjo gostilno. Že ta razstava, ki je bila dobro urejena, čeprav je bila majhna, je v čast slovenskim obrtnikom in je dajala vsi stvari res domač in trden značaj ter je potegnila obiskovalca v »zlate čase« obrtništva.

Ti »zlati časi« nekdanjih dni se v tisti obliki ne bodo več vrnili. Velikanski gospodarski preobrat se je odtlej izvršil po svetu in še večji se vrši v sedanjih časih. Ker pa mora in bo tudi prišlo delo in predvsem delo do veljave, ne sme slovenski obrtnik obupati, ampak mora trezno gledati razvitek in po premišljenem načrtu s trdno voljo in z prvovrstnim delom, brez vsakih bobnečih puhlic, ki so pri nas tako hudo v navadi, utrditi in razširiti svoje področje, prav sam, iz sebe, iz naših slovenskih gospodarskih podstav, ker je to edino realen račun. »Delo hvali mojstra!«

R.

Realnost v politiki

I. Narodno načelo kot oblikujoče načelo v politiki.

O realnosti v politiki moremo govoriti le v odnosu na določen predmet te ali one politike. Narodno brezbarven in asocialen človek bo svoja prizadevanja drugam usmeril ko narodno zaveden in socialno čuteč človek, a realna je lahko politika enega kot drugega, če nas le zanesljivo vodi do cilja. Sodbo o tem pa more navadno izreči šele zgodovina. Če v svojem listu govorite o realni politiki, potem je izhodišče vašega motrenja položaj našega naroda in politiko preteklosti presojate po tem, kako je služila narodovi rasti in osamosvojitvi v političnem, kulturnem in gospodarskem pogledu in kolikor je ustvarila osnove in pogoje za njegov bodoč razvoj. Nas in vsakogar, ki presoja politiko z istega vidika, vodi torej narodno načelo. To načelo v našem pojmovanju ni ekskluzivno, ne izključuje vzporednega poudarjanja drugih načel in vrednot, drugih političnih vidikov, a je danes in v današnjem našem položaju za nas najodločilnejše. Kot tako ima narodno načelo za nas tudi oblikujočo politično moč in ga mora imeti za vsakogar,

ki mu je skrb za usodo celotnega naroda najbolj pri srcu. Vprašanje, ali narodno načelo in narodna misel sama zadostujeta za formiranje neke politične skupine je potem zgolj vprašanje, kaj vse polagamo in česa ne polagamo v narodno idejo in načelo. Kakor to misel pojmuje in kakor je dejanski položaj naroda, je ta misel lahko politično in socialno revolucionarna ali konzervativna, je lahko progresivna ali reakcionarna. Nedosledno pa bi bilo za tistega, ki mu je narodna zavest najmočnejša pogonska moč v duhovnem in vsakdanjem življenju, ki mu je narodno čuvstvo morda edino pristno čuvstvo, če odreka narodnemu načelu sposobnost oblikovati politično življenje. Kaj takega se more dogajati le pri tipljenem intelektualcu, ki vedno v primerni razdalji od vsakdanjega življenja skuša razumsko dojeti zadnjo politično modrost, pri tem pa podlega nezavestno zaradi večnega shematiziranja idejnega življenja bolj kot vsak drugi psihozam o nekih neogibnih nujnostih razvoja, ki mora biti pri nas kajpak isti kot drugod.

kot iz dobe baroka in rokokoja, ki ga pa načrt posebej ne omenja, in pa iz dobe romantike. Gradivo iz 18. in 19. stoletja je tudi po kakovosti veliko višje kot gotika, je reprezentativno in občinstvu po vsebini in obliki bližje. Med baročnimi altarnimi slikami ne omenja načrt Straussa iz Slovenjgradca, ki je znamenit štajerski slikar, Langusa pa imenuje le med krajinarji. Med slovenske baročne slikarje spada tudi Franc Remb, ki ima v Attemsovi galeriji velike zgodovinske slike. Prav bi bilo, da bi »Monumenta art. sl. prinesla 4 velike slovenske madone: Metzingerjevo Immaculato, Cebejevo Assunto, Jelovškovo Sv. Družino in Bergantovo, oz. Cebejevo Zaroko Marijino, ker so to najbolj odlična oltarna dela.

Da je v načrtu »Monumenta art. slov.« tako bogato zastopana gotika, je vzrok gotovo urednik dr. Stele, ki je skupaj z akademskim slikarjem Sternenom šele odkril večino starejše gotike, kot Janeza iz Ljubljane, Janeza iz Radgone in druge. Dr. Stele bo skrbel za to, da bo obelodanjena tudi naša gotika iz Goriškega (skupina Jerneja iz Loke) in iz Koroške (Doberla ves) ter tudi iz Istre (Beram). Naj bi pa urednik in založba skrbela kar največ mogoče, da bi tudi iz poznejših dob bilo zastopano vse slovensko ozemlje, kar je sicer namen dela in so v načrtu tudi Kavčič, Janša, Tominc in Pernhart (Pernat). Gledati bo pa treba, da bodo priobčena res reprezentativna dela in ne manjše in slabše stvari resničnih mojstrov. Pri nas v tem pogledu dostikrat greše.

Prav nič ne bi škodovalo, če bi med gotiko in barokom prišla na vrsto kakšna slika takega slovenskega Schiavona, ko je toliko slovenskih ljudi sodelovalo v beneški umetnosti.

V stavbarstvu naj bi bili tudi posnetki stavb,

ki so že podrti, tako iz predpotresne Ljubljane, na pr. Knežji dvorec itd., seveda pa tudi stavbe iz Koroškega in Primorskega.

Veselilo bi nas, če bi uredništvo in založništvo »Monumenta artis slovenicae« upoštevalo te naše pripombe, kolikor bi jih moglo z ozirom na denarno stran, ki je danes težavnejša kot včasih.

Če pa tudi ne bodo moglo biti »Spomeniki slovenske umetnosti« taki kot bi bilo želeli zaradi stvari same, bodo pa tudi takšni, kakršni pač bodo na vsak način, delo ki bo slovenstvu veliko koristilo in bodo eno izmed najbolj važnih književnih in umetnostnih podjetij v zadnji dobi med nami.

Janez Kocmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

Desetletje pred vojno se sme po pravici imenovati doba preroda slovenske vasi. Nastala so društva in zadruga, kmet se je lotil racionalnejšega obdelovanja zemlje, ročno delo so začeli zamenjavati stroji. Napredek je že to, da je kmet, pred dobrim polstoletjem še tlačan, spoznal svojo vrednost in se začel združevati. Če se je združil tako, kakor se je, je krivda onih, ki bi radi drugače, pa niso delali. Deželni dvorec, prej v svoji aristokratski gosposkosti tako tuj človeku z dežele, je postal cilj romanja neštehtih kmečkih gospodarjev. Nič več se mu ni približeval kmet s skrivljenim hrbtom in klobukom v roki; ponosno vzravan je stopal vanj ko v svojo hišo. Naj se gleda na tisti čas skozi kakršnakoli očala, in naj usta

to še tako tajé, srce mora priznati, da jej v zgodovini Slovencev skoro ni enake dobe. Reformacija je imela drugačen pomen, doba taborov je bila bolj doba prvakov; za časa Kreka in Lampeta pa je sodelovala sleherni slovenska vas aktivno z vsemi svojimi silami. Kdor ni šel za Krekom, se je oklenil Lampeta ali obeh. Velikanski napredek se pokaže že pri primerjanju števila naročnikov na dnevne časopise prej in pozneje. Prvo desetletje sta imela »Slovenec« in »Slov. Narod« vsak po osemsto do tisoč odjemalcev. Število teh je pri obeh naraščalo stalno tako, da je segala njuna naklada ob začetku vojne v desettisoče. Biti naročen na dnevnik, je veljalo prej za luksuz; danes je dnevno čtivo desettisočim vsakdanja potreba. Napredek pri tednikih je še otipljivejši. »Domoljub« si je utrl pot v sleherni koč, njegov tekmeec »Rodoljub« je pa izhiral po komaj par letih izhajanja. Denar je bil, ni pa bilo delavcev in idej. Revij, zabavnih, poučnih in znanstvenih, je vzrastel cel gozd. Razvoj na eni strani je potegnil avtomatično za seboj tudi drugo plat. Prislovica, da kdor prvi pride, prvi žanje, se je izkazala v vsem obsegu. Napredek na drugi strani je bil večinoma klasje, pobrano po žetvi, ki so jo opravili in pospravili drugi. Nasprotnik se je moral zadovoljiti s tem, da je v bistvu vseeno, ali se nauči nepismeni abecede iz abecednika ali iz katekizma; glavno je, da se je sploh naučil, in ko je kedaj zna, pride samo od sebe, da vzame tupatam namesto molitvenika v roke tudi kaj drugega. Slaba tolažba sicer, tolažba je pa le.

Kot človek, ki mu je delo življenjska potreba, je bil Lampe med vojno preveč zaposlen s težkimi in najtežjimi gospod. vprašanji, da bi bil mogel dovolj pozorno slediti dogodkom v velikem svetu.

Vsaka ideja, ki je vznikla iz življenja in prihaja nasproti nekim živim kulturnim, socialnim ali gospodarskim potrebam, je lahko oblikujoče načelo v politiki, je lahko to za neko dobo. Če »Slovenija« poudarja, da ne služi ustvarjanju kakšne politične skupine, ampak hoče biti samo vez, ki druži vse zavedne rojake ne glede na razlike v političnem in svetovnem naziranju, je to sicer prav in v redu, ker je tak list potreben in je njegov obstoj zgolj vprašanje naše politične zrelosti. Vendar s tem priznanjem in s to ugotovitvijo še ni rečeno, da narodno načelo ne bi moglo danes postati osnova za kako politično skupino, ki nima s fašizmom nič opraviti, ampak mu je naravnost nasprotna. To trditev postavljam zgolj akademsko, zaradi razčiščenja nekih pojmov o tem, kaj je načelna politika in kaj ni. Pri nas smo se navadili načelno politiko videti samo v tisti, ki se svetovno nazorno opredeljuje nasproti drugi politični skupini. Pa če se opredeljuje tudi le po besedah programa in je dejansko še tako breznačelna in kompromisarska! Povsem jasno je, da mora imeti vsaka resna politika svojo trdno idejno osnovo, svoja načela, ali če hočete, svojo ideologijo. Brez žive ideje ni borbene, ni premočrtna in udarne politike, tudi ni realne politike, ker uspeha ne more biti tam, kjer ni žive vere in pripravljenosti za žrtve. Bobene ideje pa niso skonstruiran plod miselnih naporov, ampak so izraz nekih živih potreb, nekih podzavestno delujočih socialnih in duhovnih teženj. Življenje v narodu se loči po različnih interesih, vidikih in kriterijih. Marsikaj, kar spada svetovnonazorno skupaj, si stoji v praktičnem življenju ostro nasproti in obratno. Ni dvoma, da lahko dá svetovnonazorna osnova politični skupini neko trdno stališče, a o tem ne govorimo tu, ampak o svetovnem nazoru kot sestavni ločnici političnih skupin, o tem, da si ena skupina lasti en nazor kot izključno svoj in ga izigrava nasproti drugi. Lahko nastaja v zgodovinskem razvoju tak položaj, ko je taka politična ločitev duhov nujna, lahko pa je taka ločitev nerealna, neodkrita in kvarna. Politično področje ne obsega vseh kategorij človeškega udejstvovanja. Poudarjanje svetov-

nega nazora kot ločnega političnega dejstva ima za posledico kulturni boj, ki pomeni duhovni razcep v narodu. Lahko je tak kulturni boj umeten, lahko služi samo politični demagogiji, lahko je samo sredstvo za izogibanje pred težjimi, odgovornejšimi odločitvami, lahko škodi stvari, ki ji hoče koristiti, lahko usodno slabi politične moči v boju za vrednote, ki so v danem položaju resnično ogrožene in bi zahtevale skupen nastop. Narodno načelo v politiki izključuje kulturnobojna stremeljenja, ker teži za tem, da združi vse politične moči naroda za izbojevanje življenjskih pogojev njegovega svobodnega razvoja. Narodno načelo, ako ni ekskluzivno in absolutno v nacionalističnem in fašističnem smislu, kar je mimogrede povedano pri Slovencih nesmiselno in protinaturno, ima svoj smisel kot politično načelo le takrat in le tako dolgo, ko se narod bori za zunanje bitne pogoje svojega obstoja in svoje neodvisnosti, tako dolgo je tudi mogoče, da se neka politična skupina oblikuje edino na njegovi osnovi z namenom in voljo, da postane osrednja skupina za grupiranje vseh političnih moči v narodu. Pri tem si moramo biti svesti, da je danes politično, kulturno, socialno in gospodarsko življenje tako diferencirano, da je duhovna ali politična uniformiranost naroda nerealna želja. Mogoče pa je mimo dejanskih ločitev in nasprotij združiti razne politične skupine za skupno nalogo, mogoče je torej tudi ustvariti politične organe za to. Za tako zbiranje političnih moči je potem najbolj poklicana tista politična skupina, ki si je postavila narodno načelo kot svojo vodilno, ki torej tudi socialna, kulturna in gospodarska vprašanja presoja s tega vidika. Poudarjam, da gre tu za akademsko razpravljanje o raznih političnih možnostih. Odvisno je od dejanskega položaja naroda in njegove socialne strukture, v katero smer mora v političnem, socialnem in gospodarskem oziru voditi taka dosledna narodna smer v javnem življenju. Lahko da se ustrašijo skupine, ki so v narodnem oziru manj odločne, pred zadnjimi zaključki in nujnostmi take politike.

(Dalje prih.)

„Program Narodne prosvete“

Že dalj časa je, kar smo poročali, da se snuje dnevnik »Narodna Prosveta«. Snujejo ga nekateri, ki so nezadovoljni z dosedanjimi razmerami v vodstvu JRKD, ali bolj konkretno povedano, z razmerami okoli dnevnika Dravske banovine »Jutra«, katerega generali le premalo ali pa nič ne upoštevajo želja in potreb drugih strankarskih pripadnikov, kadar jim to ne hodi v priklad.

No, in po dolgih, dolgih urah je stvar prišla tako daleč, da so ustanovniki »Narodne Prosvete« osnovali zadrujo, ki naj izdaja dnevnik. Ob enem so tudi sestavili nekakšen program in ga naslovili »Vsem Slovincem«.

Posebnost tega programa je, da prav za prav nič ne pove. To se pravi, govori in pripoveduje o vsem mogočem, in ni je stvari v njem, ki bi je lahko ne zapisal katerikoli drugi jugoslovanski dnevnik. Ni je zlasti stvari v njem, ki bi je lahko ne zapisalo »Jutro« ali »Slovenski Narod« na svojo programatično zastavo, še več, ki bi je pri tej ali drugi priložnosti oba ta dnevnika že ne bila zapisala kot svoje najvišje ali vsaj manj visoko vodilo.

Vendar — oglejmo si program po njegovih glavnih točkah.

Glavni zadružni cilj »Narodne Prosvete« naj bi bil: »Ustanoviti in za trajno zagotoviti Slovincem neodvisen tisk, ki nam je zelo potreben.«

Toda kje je tisto poročilo za neodvisnost tiska? V osebah? Menda vsaj ne, saj vendar osebe, ki so podpisane na programu, niso miselno in nazorno politično drugače in drugam usmerjene, kot jutranji poveljniki. Isti stranki pripadajo, iste narodne, državnopravne in gospodarsko-socialne nazore imajo.

In združiti hoče Slovence: »Danes je neogibno potrebno, da združimo vse Slovence k skupnemu delu za občo korist nas vseh in države, katere nam omogoča, jamči in varuje naš obstoj in razvoj.«

Torej nekakšno slogaštvo — kali? Tudi ta del programa bi lahko »Jutro« mirne vesti prineslo, če ga že ni. Kajti da ne namerava »Narodna Prosveta« drugega, kakor neko medlo slogaštvo, sledi tudi iz obsodbe »stare strankarske miselnosti« (o čemer bi se dalo govoriti), ne da bi pri tem po-

vedala, zakaj in v čem obsoja to staro miselnost. Dokler tega ne stori, ni vse skupaj nič drugega, nego prazne besede.

In dalje pripoveduje oklic:

»Zaradi tega vprašanje jugoslovanskega državnega in narodnega edinstva za nas sploh ne more postati predmet diskusije.«

Sicer majhni po številu, tvorimo Slovenci v jugoslovanski državi etnografsko, gospodarsko in kulturno celoto.«

Najmanj, kar bi človek pričakoval pri teh dveh stavkih, je, da bi oklic pojme nekoliko opredelil. Zakaj ne raztezna beseda, ampak vložena ji vsebina je poglavito.

»Narodni Prosvetniki« tudi nimajo za dopustno:

»... da tratimo še nadalje svoje sile v brezplodnih in medsebojnih borbah, ki so nam v teku 15 let življenja v lastni državi prizadevale zgolj škodo in nam izjalovile marsikateri uspeh, ki je bil mogoč in dosegljiv.«

Toda gospodje okoli »Narodne Prosvete«, tudi medsebojne borbe v enem organizmu so lahko potrebne, celo zelo koristne, če le ne gredo tako daleč in če se ne vrše v oblikah, ki zapostavljajo in zanemarijo celoto in jo s tem slabe. Saj vendar ne mislite resno, da je vsakteri, tudi strankarski boj, vnaprej škodljiv. Narobe, boj je vir vsakterega, tudi političnega in kulturnega življenja. Če pa kaj ni vse eno, je to oblika boja, ki je lahko akulturna ali sploh protikulturna in kot taka seveda škodljiva.

Spet torej same prazne marnje, ki še od daleč ne zgrabijo resničnega življenja.

Očetje oklica so pa tako veseli svojega slogaškega spoznanja, da se kar ne morejo ločiti od njega:

»Vsi stanovi, ki delajo in ustvarjajo, so potrebni, vsi morajo živeti, vsi pa morajo imeti zdravo podlago za obstoj, življenje in napredek. Spoznanje in priznanje te nepobitne resnice pa nam velevala, da strnemo vse Slovence k slogi, skupnemu delu in skupni obrambi...«

Skupna obramba, gotovo, toda zoper koga ali kaj? Ali ne čutite, ali res ne čutite, da je najprej treba poznati nasprotnika ali sovražnika, in šele potem, glede na njegovo zvrst in sposobnost snovati način obrambe, ki ni drugega, kot boj posebne vrste?! Vsakemu nepismenemu vojaškemu novincu razlagajo najprej, kakšne vrste utegne biti njegov in njegove domovine sovražnik, iz preprostega psihološkega razloga, da dajo neko stvarno, trdno osnovo vojaškemu pouku, ki bi brez nje visel v zraku. Res samo dvoje je mogoče: ali je spisan oklic brez vsakega premisleka, ali pa ima namen, loviti na zanešene besede nerazsodne ljudi.

Tudi o stanovstvu so oklicniki menda nekaj slišali:

»Le na osnovi popolne družabne solidarnosti stanov in slojev, ob polnem in brezpogojnem spoštovanju in priznavanju vseh tistih etičnih dobrin, ki si jih je narod ustvaril in osvojil v svojem 1000-letnem obstanku in razvoju, je podana možnost in poročilo uspeha.«

Mislimo pa, da po vsem povedanem prav nobeden ne pričakuje, da bi zvedel o tej tako zahotani zadevi kaj podrobnega, ko še pri vse bolj preprostih stvareh odpoveduje oklicu misel in beseda.

Tudi te-le besede bi lahko vsak čas priobčilo »Jutro«:

Šestojanuarski manifest je bil zgodovinska

V tem se je popolnoma zanesel na Šusteršiča, ki je postal njegov zli duh. Vojne rekvizicije, prehrana vojaštva in civilnega prebivalstva, pa še nešteto drugih dnevnih potreb, je zavzemalo Lampeta popolnoma. Slika deželnega dvorca je bila že na zunaj popolnoma spremenjena: v zbornici vojaška bolnišnica, pred pisarnicami trume kmečkih žena, vdov in deklet. Možje in sinovi v strelskih jarkih, plugi brez vprege — dežela je pa hotela vseeno jesti. Število deželnih uradnikov skrajšano na minimum, dela pa vedno več in novega. Prehrana Kranjske je v primeri z mnogimi drugimi kraji bila še kolikortoliko urejena, dasi Dunaj in Berlin nanjo nista gledala s prijaznim očesom. Bosna in Hercegovina, Galicija in mnogi drugi kraji so dobesečno izumirali. Govorilo se je in pisalo, da je bil Dunaj protežiran. Lahko, da je bil — ali poldrugi milijon njegovih prebivalcev ni vedel za to. Sam sem videl mesec dni pred zaključkom vojne vso bedo, v kateri je živel delavski Dunaj, kolikor jo je pač bilo moči pregledati v nekaj dneh. Gosposki Dunaj seveda je živel v razkožju — ali Ring in Prater še nista Dunaj. Moja sinova Ivan in Lojze se še dobro spominjata množice odraslih in otrok, ki nas je obkolila na postaji, sluteča v naših nahrbtnikih kruh. Posebno se še spominjata starca z dolgo sivo brado, ki nam je sledil vso dolgo pot preko središča mesta do srede Mariahilferice. Denarja ni maral. »Kaj mi bo denar? Zanj ne dobim nič.« Ves vesel pa je vzel cigarete, rekoč: »O, za te pa že kaj dobim!« O tistih par dneh bivanja na Dunaju bi lahko napisal celo knjigo. — Ob povratku je našel Lojze pod klopio v čakalnici vrečico s hlebkom kruha. Kdo bo jedel kruh, najden v umazani čakalnici? O, pa še kako je šel v slast! — Dve leti pozneje je navalilo sto-

tisoče gladnih na notranje mesto in razdevalo v besnem obupu vse, kar jim je prišlo pod roke. Videli sem tudi to razdejanje — razdejanje, kakršno je Ljubljani bilo vendarle prihranjeno.

Belgrad je nudil ob začetku vojne sliko take bede, da mu je priskočila na pomoč celo Ljubljana, ki jej je sami vsega primanjkovalo. Sneg in burja, ulice polne človeških senc v raztrganih cunjah; otroci pri osem do deset stopinjah mraza napol goli in bosi. Veliki hotel »Moskva« izropan do zadnjega kosa pohištva; česar ni odneslo vojaštvo, je bilo pokurjeno. Povsod enaka slika. — Gostinčar je upal dobiti prenočišče pri dr. Antonu Korošcu. »Kaj?« ga je zavrnil. »Sam se stiskam z dr. Albertom Kramerjem v sobici. Kot podpredsednik vlade imam tudi zofo, da obiskom ni treba sedati na posteljo. Trenutno je pa tudi ta zavzeta: na njej spi dr. Kramer, na postelji pa njegova žena.« Z Mihaelom Rožancem sva prenočila prvo noč v Cara Uroša ulici 21 skupaj na vojaški slamnjači brez posteljnine. Gostinčar, speč v isti sobi ob razbitem oknu, se je prebudil zjutraj ves zasnežen. Naslednjo noč sva prebela z Rožancem drugod. Starka nama je zjutraj postregla celo s kavo in precejšnjim hlebom belega kruha. Plačilo je odločno odklonila: »Bog me kaznuj, če kaj vzamem! Mož mi je umrl ob prvem napadu na Belgrad, o obeh sinovih pa že štiri leta nimam nobene vesti. Morda sta trenutno tudi ona pri tujih ljudeh — če sta še živa...« Na ozkem lesenem hodniku ob hiši nama stopi nasproti prikazen, bolj podobna strašilu ko človeškemu bitju. Senca človeške podobe, zavita v razcefrane vojaške cape. Moten lesk nekaj očem podobnega iz globokih jamic je razodeval živo bitje. »Prosim kruha! Glas kakor iz groba.« Od kod tak, človek božji? — »Dva meseca že hodim

s solunske fronte; bolan sem in lačen.« Bilo je začetek februarja 1919. »Zakaj ne vržeš puške proč — lažje bi hodil?« — »Ljudje so slabi... pa volkovi; mnogo jih je poginilo... Tisoče jih še prihaja; mnogo jih ne bo prišlo...« — »Janez«, se ozre Rožanec name, »ne bi nama teknilo, če bi šla tako mimo njega. In da mu hlebec in nekaj srebra. V njegovih očeh opazim solzo. Srečava še stotine enakih. Kdo bi mogel dati vsem? Belgrad — bogati Belgrad pa je živel — živel prav tako kakor gosposki Dunaj in Ljubljana. — Milijonska soška armada se je umaknila skozi Slovenijo vsaj za silo nahranjena. — Vračajoče se v Ljubljano nas je dr. Večeslav Vilder, poverjenik za promet na Hrvaškem, povabil v svoj salonski voz. V Vinokovcih ugasnejo na mah vse električne luči v vozu. Od zunaj se čuje hrup. Vstopi orožnik, ki je opravljal službo sprevednika: »Nihče k oknu! Lahko da streljajo. Demonstracije. Ljudje mislijo, da so v vozu bogatini.« Med klici: »Ven s tatovi! Ven z roparji!« oddrda vlak dalje. Vsi smo želeli biti magari v tovornem vozu. Odslej je zavozil vlak v sleherni postajo z utrjenimi žarnicami v vozu.

Vse seveda tudi Lampetu ni šlo gladko. Saj se je tudi dr. Tavčar pomišljal izvesti regulacijo Ljubljane z italijanskimi vojnimi ujetniki na račun prehrane civilnega prebivalstva. Bilo bi v resnici riskantno podjetje. Nihče ni tedaj predvideval konca vojne; tudi dr. Tavčar ne. Danes o tem jezikati je lahko, ko je potek dogodkov na dani. Slovenci smo bogati na vsem; posebno na ekstremih. Imamo velikih in majhnih mož. Državnikov slovesa Cromwellovega ne, ker smo majhni; merjeno z merilom sorazmernosti, pa morda še večjih. Navzgor in navzdol. Je pa eno pri nas v navadi: Velikane stavljamo pod zmanjševalno, pritlikavce

nujnost spriču nevzdržnih političnih razmer, v katere je zašlo ljudstvo in z njim država zaradi pogrešk starih političnih strank, ki so s svojim negativnim delom samo razkrajale in razdvajale narod. Zato je potrebno, da se na njihovo mesto postavijo nove tvorbe, ki bodo ustrezale novim razmeram in sodobnim potrebam.

K večjemu, če je sledeči odstavek nov:

»To naziranje se v bistvu sklada z lepimi načeli in programom jugoslovanske nacionalne stranke. Ne sme pa ostati ta program samo na papirju temveč ga je potrebno res uvesti v narodovo in državno življenje in ga po iznešenih smernicah tudi dejansko oblikovati.«

Vendar bi marsikdo rad vedel in vprašal, zakaj je ostal ta program samo na papirju in kakšno je poročilo, da se bo s papirja novega dnevnika

takoj prelival v koristno dejanje. To pa spet ne pojde drugače, kot da oklic vsaj v splošnem oriše stvarno dosedanje napake in pokaže novo pot, ki po njej nameravajo hoditi njegovi mojstri.

Naš narod, naše ljudstvo ima že precej skušenj z najrazličnejšimi razglasi in oklici. V živem spominu mu je tudi zlasti izza zadnjih let, kako malo nesebičnega, požrtvovalnega dela se je po večini skrivalo za bobnečimi besedami. Zato ima pravico zahtevati: povejte vi moške, ki se obračate spet na nas, kdo ste in kaj ste, razložite nam, kaj ste storili po svojem poklicu in stanu doslej za nas, s čim ste lajšali naše trpljenje in kako ste nam priskočili na pomoč v bedi in stiski. In ko nam razložite to, nam razvijte še jasen, določen načrt svojega dela v bodočnosti. Šele potem bomo lahko odločali in odločili.

Novi „Boj“

Stari »Boj« (Združenje borcev Jugoslavije) je po izstopu nekaterih členov umiral. Pred smrtjo so pa nekateri njegovi odborniki na hitro roko postavili nova pravila, ki so od vlade že potrjena.

Pravila novega »Boja« se nekoliko približujejo smernicam starih Bojnikov. Volitve so demokratične, člani niso več kolektivne organizacije, temveč le posamezniki, ki vstopajo v skupine Bojnikov. Po novih pravilih se imenujejo namreč krajevne organizacije »Boja« skupine Bojnikov, da si je ta označba postavno določena samo za one organizacije, ki sprejmejo pravila starih skupin Bojnikov.

»Boj« je tudi neka nadstrankarska organizacija. Skupine bojnikov so bile nepolitične organizacije, novi Boj pa v svojih novih pravilih tega ne predvideva. Po novih pravilih »Boja« volijo delegati skupni izvršni odbor. Te volitve so se vršile v soboto 8. t. m. v Ljubljani v Trgovskem domu od 8. zjutraj do 2. popoldne. Prišlo je na glasovanje kakih 300 delegatov raznih skupin. Najprvo so se pregledala pooblastila, nato so glavni odborniki prejšnjega »Boja« govorili o novih pravilih ter nazadnje predlagali listo starega odbora. Na tej listi je bil za predsednika določen g. Kuster, kot odborniki pa prejšnji odborniki, večinoma iz Ljubljane. To listo so nekateri kandidati v zelo dolgih govorih poveljevali kot najboljšo. Kot največji argument so navajali, koliko novih krajevnih organizacij so napravili. Znano pa je, da bi stari bojniki napravili gotovo še več skupin, ako ne bi bili ovirani.

Predložene so bile tudi druge kandidatne liste, so bolj upoštevale za odborniška mesta zastopnike močnih podeželskih skupin, ker močne skupine hočejo priti v osrednjo organizacijo, kar je samo ob sebi umevno in pravično. Na vseh teh listah je bil za predsednika določen g. Vidmar, ki je neodvisen in biva stalno v Ljubljani. Takoj se je začela gonja proti tem listam, po dvorani so eksponenti liste starega odbora šušljali, da vlada ne bo teh odborov potrdila, da bo »Boj« takoj razpuščen, češ da so na listih pripadniki neke bivše politične stranke, medtem ko je imela uradna lista starega odbora menda same pripadnike vladajoče politične stranke. Mnogim delegatom se taka agitacija ni dopadla, ker so živeli v veri, da se upošteva pri »Boju« res samo delo in zaupanje, ne pa drugi oziri. To neupoštevanje podeželskih skupin je na mnoge delegate prav slabo vplivalo,

pod povečevalno steklo. Kdor ne verjame, da je prilikavec velik, lop po njem. Najmanj, kar se mu more zgoditi je, da se mu obesi košara s kruhom nekoliko višje.

Po zakonih narave pa rodi vsako nasilje odpor, pa naj bo pritisk taven ali razumski. Dasi je to spoznanje že staro, se še vedno najdejo ljudje, meneč, da resnice ni več, če se vrže ponjava preko nje. V boju se je izklesal Lampe v lik, ob katerem se je ustaviti, kakor se ustavlja moderni strateg ob mojstrskih potezah Aleksandra Velikega in Napoleona. Lampe ni bil ne to ne ono; bil pa je vsekakor osebnost, segajoča visoko iznad svojega časa. Gotovo, da je delal napake, kakor jih dela vsak, ki dela; ali zato njegove zasluge niso nič manjše. — Telo se lahko uniči, resnica pa ne. Resnice ne pokonča ne ogenj ne meč, ne laž ne zvijača; tudi se ne dá utesniti v granit in jeklo. Kako majhni so tisti, ki mislijo, da jo morejo zadržati na njenem pohodu! Ni ga gradbenika, toli nespametnega, ki bi vlagi, nikajoči v predor, zamašil izvir. Nasprotno: zgradil je bo prost odtok. Zakaj kapljice, neznatne in pohlevne, zadržane v svojem prostem teku, bi se začele zbirati, narastle bi v silo, ki bi jej ne bilo kos nobeno človeško delo. Pravijo, da se na svetu vse ponavlja. Mogoče. Ali kdor se iz preteklosti ničesar ne nauči, si sam koplje jamo. Kdor taji resnico, se le skriva pred njo. Nespamet, tajiti nekaj, kar je! V rešetu zgodovine ostane le resnica. Čudovito rešeto, ki pada skozenj lonci in lončki, ostane pa v njem drobno gorčično zrno. Zemlja vsebuje vso umazanost in gnusobo, je pa obenem cedilnik, kakršnega ne premore noben laboratorij sveta. Takšno cedilo je zgodovina; ona preceja zelo skozi nagobčnik.

posebno zato, ker se je začela tudi gonja proti Vidmarju, ki ga večina z dežele poznajo kot delovnega, odločnega in pravičnega moža. Delegati so med seboj govorili, da je nesmisel biti pri Boju, ako tam gledajo, kateri stranki je kdo pripadal. Ali je Boj nadstrankarski, ali pa je politična stranka! Predlagalo se je tudi, naj se sestavi skupna kompromisna lista in poudarjali so, da so odločilne ideje, ne pa osebe. Toda tudi kompromisno listo je preprečil ravno zastopnik liste starega odbora. Delegati so bili že naveličani dolgih govorov, ki so bili prazni in odveč. Ob eni popolne so bili že tudi lačni, nekateri pa so morali odpotovati. Šele takrat je bilo glasovanje, pri katerem je dobil g. Kuster 142, Vidmar pa 130 glasov. — Izvoljena je bila nato še lista starega odbora za razne odbornike. Potemtakem so ljubljanski govorniki zmagali.

Ta zmaga je razočarala večino podeželskih skupin, ki so za »Boj« največ storile. Zato je upravičeno mnenje, da ta zmaga ne bo »Boju« v prid. Stari bojniki niso nikdar nobenega odkritega in poštenega tovariša odbijali, temveč so le zbirali ljudi, kateri hočejo iskreno pomagati našemu sedaj že tako revnemu ljudstvu.

Nadstrankarski slovenski bojniki.

OPAZOVALEC

Janez Wolf

(Ob petdesetletnici smrti.)

12. decembra 1884 je umrl v Ljubljani v fija-karski kočiji na cesti, ko se je peljal k stavbeniku, da bi mu napravil oder za slikanje stropnih fresk v ljubljanskem Narodnem muzeju. Janez Wolf, oče nove dobe v slovenskem slikarstvu. Bil je star 59 let. Janez Wolf je bil nenavaden umetniški talent, slikar velikega sloga, idealist v vsem dejanju in v delu, ki ga je pa usoda preganjala v družinskem in zasebnem življenju in ki ga je uničila notranja bolečina, čeprav bi mu ne bilo treba imeti tvarnih skrbi. Janez Wolf je bil po svojem bistvu in čustvovanju pristen Slovenec. Prijatelj slavnih slikarjev Canona in Anzelma Feuerbacha je zrastle v okolju nazarenskega slikarstva. Janez Wolf je bil monumentalni slikar, mojster v risbi, čeprav je včasih zanemarjal barvo, predvsem slikar fresk. Freske v cerkvah v Vipavi in na Vrhniki so njegova največja dela, pa tudi po številnih drugih slovenskih cerkvah je slikal na presni omet. Njegove slike na platno so manj dovršene. V Ljubljani je ohranjen njegov božji grob za stolno cerkev in na pročelju frančiškanske cerkve skupinska slika, ki jo je po vojni uničila nespodobna roka. Wolfovi učenci so bili brata Šubica, Anton Ažbe, Simon Ogrin in Tomec. Šubica sta razvila realistično smer v slovenskem slikarstvu, ko je Wolf prelomil s baročnim izročilom. Zdi se nam prav, da se vsaj mi spomnimo genialnega slovenskega idealista Janeza Wolfa ob petdesetletnici smrti, ker je sicer čisto pozabljen in celo v Narodni galeriji ne visi nobeno njegovo delo. Tudi njegov grob pri Sv. Krištofu v Ljubljani je pozabljen. Janez Wolf, rojak iz Leskovca pri Krškem, je kot orel, ki se vzdiguje z ranjenimi peruti v višave, duševni aristokrat, nemiren duh. Posvetil se je slikarstvu, ko je moral zapustiti kot nadporočnih vojaško službo menda zaradi nekega dvoboja.

Quantité négligeable

V zadnji številki »Slovenije« je izšel sestavek z zgorajšnjim naslovom, za katerega vsebino je že uredništvo odklonilo odgovornost. Ker pa je lastništvo »Slovenije« za ta sestavek izvedelo šele, ko je list izšel — kar s tem izrečno poudarja —, se čuti dolžnega, da zavrne nekatere trditve tega sestanka, ki niso v skladu z zgodovinskimi dogodki.

Ne da bi se spuščali v obravnavanje bistva, kaj je in kaj ni »klerikalizem«, obstaja dejstvo, da nekdanja »vseslovenska ljudska stranka«, ki so jo politični nasprotniki imenovali klerikalno, ni bila sad »habsburške« politike v Avstriji. Priznati je treba, da je ta stranka organizirala večino slovenskega ljudstva (kmete, obrtnike, delavce),

dobila v bivši Kranjski odločilno politično moč ter okrepila slovenstvo tudi gospodarsko z združnim gibanjem. Kmetje z duhovščino so bili poleg socialističnega delavstva bojovníki za splošno in enako volilno pravico, medtem ko je takratno tako imenovano svobodoumno izobraženstvo z meščanstvom branilo svoj privilegirani položaj proti slovenskemu ljudstvu. Z gospodarskim delom za slovensko ljudstvo in z uveljavljanjem demokratične misli se je izpodjedala moč nemštva in napadne habsburške politike. Bivša liberalna stranka ni nasedala »habsburški pasti klerikalizma«, ampak je prepadala zaradi svoje neljudskosti.

Lastništvo »Slovenije«.

Iz Krylovih basni

Čebela in muhe.

Tri muhe sklenejo leteti v tuje kraje
in jamejo s seboj čebelo vabiti,
češ, slišale so papagaje
dežele daljne silno hvaliti.
Obenem da se jim za malo vidi,
da jih na rodni tleh
preganjajo po vseh gostéh,
in da zato — da se le ljud ne stidi,
oh, ta čudak! —
da ne bi mogle posladkati
s sladčicami pri mizi se bogati,
so zanje iznašli iz stekla poveznjak!
Po kočah pa preži na muhe — pajčji vrag...
»Pa srečno pot!« odvrne jim čebela,
»a meni vsaj
je ljub i moj domači kraj.
S satjem jaz vsem sem omilela,
seljak me ljubi in gospod.
A ve letite,
kamor želite!
Sedanja sreča čaka vas povsod:
Ker ste brez prida, vas ne bodo ne častili
nikjer, predrage, ne ljubili,
le pajki bodo tam vesel vas
kakor pri nas.«
Kdor s pridom domovini služi,
ta z njo lahko se ne razdruži,
a komur dar koristnosti ni dan,
prijetne so vsekdar dežele tuje:
Ker ni domač, je manj zaničevan,
nihče na njega se brezdelje ne hujuje.

OPOMBA. Priporočamo Krylove basni, ki veljajo 30 Din izvod in se dobé v vseh knjigarnah kakor tudi v prodajalni s papirjem Darinke Vdovčeve, Gradišče 4.

Mariborski Muzej in Prekmurje

K sestavku »Stiki Slovencev tostran in onstran Mure« v naši zadnji številki smo prejeli sledeče pojasnilo:

K poročilu g. M. K-lja, katerega poznamo kot aktivnega in stvarnega delavca, pripominja Muzejsko društvo v Mariboru v izpolnitve njegovih izjav, da je Prekmurje zastopano v mariborskem muzeju z rimsko dobo (novci in keramika), predvsem pa z etnografijo (ljudska keramika, pisane, vzorci pohištva, posnetki hiš in domačih predmetov); v okviru te zbira MDŽ že več let sestavne dele moške in domače noše, ki pa še niso popolni in to zaradi tega, ker ne moremo sprejeti med ljudsko nošo rusticizirane meščanske noše XIX. stoletja, domačo pa je zlasti v pogledu pokrivala in obuvala težko pridobiti. Politična preteklost je zastopana z gradivom iz prevratnih dni. Vse te predmete je MDM pridobilo po svetovni vojni. S tem je stalo ob strani Zgodovinskemu društvu v Mariboru in je prepričano, da v okviru možnosti ni zapostavljalo Prekmurja za nobeno podravsko pokrajino.

Muzejsko društvo v Mariboru.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo razširjati letak »Akademske omladine«, ki je izšel v Zagrebu.

Inspekcija dela.

V »Delavski politiki« beremo:

Med delavstvom in podjetji nastajajo različni spori, bodisi iz mezdnih, higienskih ali drugih razlogov.

Inspekcija dela je prvenstveno poklicana, da pritožbe, ki jih dajejo delavci in strokovne organizacije, preišče in postopa po predpisih zakona. Dogajajo se slučaji, da Inspekcija dela mesece in mesece ničesar ne ukrene, dasi organizacije ali delavski zaupniki od nje potom zasebnih vlog to zahtevajo.

Ne vemo, zakaj potem ta tako zvana institucija v zaščito delavcev sploh še obstaja?

Čisto slovenska fara dobila italij. duhovnika.

Na zahtevo fašističnih oblasti je tržaški škofijski urad poslal v Slavino, ki je popolnoma slovenska vas in fara, italijanskega kaplana. Fašistične oblasti so svojo zahtevo podpirale s tem, da so dokazale potrebo italijanskega duhovnika za priseljene železničarje in druge Italijane.

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.